

ዳኞች:- ዳኝ መላኩ

ተክሊት ይመስል

ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

ቀነዓ ቂጣታ

ፀሐይ መንክር

አመልካች:- ሼህ አደም ፋረስ ቀረቡ

ተጠሪ:- ሼህ ሙስጠፋ ፍሊ ቀረቡ

መዝገቡ መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

1. ጉዳዩ በጋራ ንብረት ላይ ተደረገ የተባለው ስምምነት እንዲፈረስ የቀረበ ክስ የሚመለከት ክርክር ነው። ክርክሩ የጀመረው በቤ/ገ/ክ/መንግስት የአሶሳ ክፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካች በተጠሪ ላይ ባቀረቡት ክስ መነሻ ነው። አመልካች ባቀረቡት ክስም በአሶሳ ዞን አሶሳ ከተማ 03 ቀበሌ ክልል ውስጥ በ 1000 ካሬ ሜትር ቦታ ላይ አንድ ወፍጮ ቤት ህዳር 08 ቀን 1998 ዓ/ም በተደረገው ስምምነት በጋራ የያዙት ሲሆን ጥር 16 ቀን 2002 ዓ/ም በተፃፈው ወል ንብረቱ ብር 90,000 ተገኝቶ አንዱ ወገን ንብረቱን እንዲያጠቃልል ስምምነት መደረጉን ከዚህ ገንዘብ ለጥገና ብር 20,000 ወጪ ሆኖ ቀሪው 70,000 ለግራ ቀኙ የተከፋፈለ ሲሆን በግራ ቀኙ ስምምነትም ተጠሪ ለጊዜው ብር 15,000 ከፍለው ቀሪው 20,000 በሁለት ወር እንዲከፍሉ ስምምነት የተደረገ ቢሆንም ክፍያው አልተፈፀመም። የአመልካች ዕድሜ 80 ዓመት ሲሆን ወሉም በወልና ማስረጃ ያልተደረገ በመሆኑ ወሉ ፈርሶ የንብረቱ ግምት አመልካች ከፍለው ንብረቱ እንዲያስቀሩ እንዲወሰን ጠይቋል።

2. ተጠሪ በበኩላቸው ባቀረቡት የመከላከያ መልስ የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ እንዲሁም በፍሬ ጉዳዩ መልስ ሰጥቷል። ባቀረቡት የመጀመሪያ መቃወሚያ ስምምነት ከተደረገ 6 ዓመት ያለፈው በመሆኑ በይርጋ እንደሚታገድ በፍሬ ጉዳዩ ደግሞ አመልካች የጠየቁት ቀሪ ክፍያ ብር 20,000 ለልጃቸው ወ/ሮ ሩቅያ አደም መክፈላቸውን በመግለጽ ክሱ ወድቅ እንዲሆን አመልክቷል።

3. መጀመሪያ ጉዳዩን የተመለከተው የአሰሳ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤትም በተጠሪ በኩል የቀረበውን የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ከመረመረ በኋላ ግራ ቀኙ ያደረጉት ወል ጥር 15 ቀን 2002 ዓ/ም መሆኑን አመልካች የወል ይሰረዝልኝ ጥያቄ ያቀረቡት በ 2008 ዓ/ም እንደሆነ በመግለጽ የፍ/ብ/ስ/ስ/ሕ/ቁ. 244/2/ እና የፍ/ሕ/ቁ. 1810(1) መሰረት በማድረግ የአመልካች ወል ይሰረዝልኝ ጥያቄ የሁለት ዓመት ይርጋ ጊዜ ያለፈበት ነው በማለት በብይን ወድቅ አድርጎታል። አመልካች በስር ፍ/ቤት ብይን ቅር በመሰኘት ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ እና ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረቡት አቤቱታ ተቀባይነት አላገኘም። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም የስር ፍ/ቤቶች ብይንና ትእዛዝ በመቃወም ለማሳረም ነው። አመልካች የካቲት 30 ቀን 2009 ዓ.ም ባቀረቡት የሰበር አቤቱታ ተጠሪ የአመልካች ዕድሜ መግፋት ተጠቅሞ ያታለሉ በመሆኑ ወሉ እንዲሰረዝ የቀረበው ጥያቄ ወድቅ መደረጉ በአግባቡ አለመሆኑን ይህ ቢታለፍ ቀሪ ክፍያ ብር 20,000 የመጠየቅ መብት ሊታለፍ እንደማይገባ በመግለጽ የሥር ፍ/ቤቶች ብይን እንዲሻር ጠይቋል። ጉዳዩ ያጣራው ችሎትም የሥር ፍ/ቤት ጭብጥ አመሰራረትና የፍ/ሕ/ቁ. 1810 ለተያዘው ጭብጥ ያለው አግባብነት ተጠሪ ባሉበት ለመመርመር ለዚህ ችሎት ያስቀርባል ብሏል። ተጠሪም በ 10/11/2009ዓ.ም የተፃፈ መልስ ያቀረቡ ሲሆን መሰረታዊ ይዘቱም የሥር ፍ/ቤቶች የአመልካች ወል ይሰረዝልኝ ጥያቄ በይርጋ ወድቅ ማድረጋቸው ተገቢ መሆኑን ቀሪ ብር 20,000 በሴት ልጃቸው ወይዘሪት ሩቅያ አደም በኩል የተላከላቸው በመሆኑ የስር ፍ/ቤት ወሳኔ እንዲጸና ጠይቀዋል። አመልካች አቤቱታቸውን የሚያጠናክር የመልስ መልስ አቅርቧል።

4. የጉዳዩ አመጣጥም አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን እኛም የስር ፍ/ቤቶች የሰጡት ብይንና ትእዛዝ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት መሆን አለመሆኑን መርምረናል።

5. እንደመረመርነውም አመልካች ከተጠሪ ጋር ህዳር 8 ቀን 1998ዓ/ም ባደረጉት ስምምነት 1000 ካሬ ሜትር ላይ ያረፈው ወፍጮ የጋራ ያደረጉ መሆኑን የተካደ ጉዳይ አይደለም። በሌላ በኩል አመልካች እና ተጠሪ ጥር 16 ቀን 2002ዓ.ም በተባፈ ወል ንብረቱ ብር 90,000 ዋጋ እንዳለው በመገመት አንዱ ወገን እንዲያጠቃልለው ተስማምተዋል። በዚህም መሰረት ተጠሪ የአመልካች ድርሻ ብር 35,000 ከፍለው እንዲጠቀልሉት ስምምነት መደረጉን መዝገቡ ያሳያል። ከመዝገቡ እንደተረዳነው አመልካች በአንድ በኩል ወሎ እንዲሰረዝ ሲጠይቁ በሌላ በኩል ደግሞ ቀሪው ገንዘብ ብር 20,000 ያልተከፈላቸው ስለመሆኑ ካደረጉት ክርክር መገንዘብ ችለናል። አመልካች ወሎ እንዲሰረዝ ለመጠየቅ መነሻ ያደረጉት ዕድሜያቸው ከ 80 ዓመት በላይ ከመሆኑም በላይ የንግድ ልምድም የለኝም በሚል ስለመሆኑ መዝገቡ ያሳያል። በመርህ ደረጃ ወል ለአንድ ወገን የበለጠ ጥቅም ይሰጣል በሚል እንደማይፈረስ ነገር ግን ፈቃድ የተገኘው በዕድሜ መግፋት ወይም የንግድ ልምድ ዕውቀቱ ማነስ ካለና በሕሊና ግፍ መስሎ ከታየ ወሎ የሚሰርዝበት ሁኔታ መኖሩን የፍ/ሕ/ቁ. 1710(1) እና (2) ድንጋጌዎች ያስገነዝባናል። የወሎ ይሰረዝልኝ ጥያቄ መቅረብ ያለበትም በሕጉ በተደነገገው ጊዜ ገደብ ወስጥ መሆን ያለበት ሲሆን በተያዘው ጉዳይ ስምምነት የተደረገው ጥር 2002 ዓ/ም ሲሆን የወል ይሰረዝልኝ ክስ ያቀረበው ሚያዝያ 10 ቀን 2008 ዓ.ም መሆኑን መዝገቡ ያሳያል። አንድ ተዋዋይ የወል ይሰረዝልኝ ክስ ወሎ የማይረጋበት ምክንያት ከቀረቡት ጊዜ ጀምሮ በሁለት ዓመት ወስጥ ማቅረብ ያለበት መሆኑን በፍ/ሕ/ቁ.1810(1) ተመልክቷል። ከዚህ አንጻር አመልካች የወል ይሰረዝልኝ ክስ በሁለት ዓመት ጊዜ ወስጥ አለማቅረባቸውን መዝገቡ ያሳያል። ከዚህ በተያዘ የአመልካች የዳኝነት ጥያቄ ግልጽነት የሌለው መሆኑን ተመልክተናል። ምክንያቱም አመልካች ብር 20,000 እንዲከፈላቸው የጠየቁ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ የተጠሪ ድርሻ ብር 35,000 ከፍለው ንብረቱ እንዲያስቀሩ ዳኝነት መጠየቃቸውን ካቀረቡት ክርክር መገንዘብ ችለናል። አመልካች ከተጠሪ ጋር ፈፀምኩት ያሉትን ወል ችግር ያለበት ከሆነ ወሎ ይሰረዝ ብለው ከሚጠይቁ በቀር በተለየ አግባብ ተጠቃሚ እንዲሆኑ ያቀረቡት ክርክር የህግ መሰረት የለውም። አመልካች ክሱን መብታቸውን ለማስከበር በህጉ የተመለከተው የሁለት ዓመት ጊዜ ገደብ ጠብቀው ያላቀረቡት በመሆኑ የስር ፍ/ቤት በብይን ወድቅ ማድጋቸው የሚነቀፍ ሆኖ አልተገኘም።

6. አመልካች የወፍጮው የጥገና ወጪ ብር 20,000 ከተቀነሰ በኋላ ከሚደርሳቸው ብር 35,000 ብር 15,000 ብቻ የተከፈላቸው መሆኑን በመግለጽ ቀሪ ብር 20,000 እንዲከፈላቸው መጠየቃቸውን መዝገቡ ያሳያል። ተጠሪ በሰጡት መልስ ብር 20,000 ተከፍሏል የሚል ክርክር አቅርቧል።

አመልካች ያቀረቡት የወል ይሰረዝልኝ ክስ በይርጋ ወድቅ መደረጉ ተገቢ ቢሆንም አመልካች የጠየቁት ብር 20,000 ያልተከፈላቸው ከሆነ ተገቢውን ዳኝነት ከፍለው ክስ የማቅረብ መብታቸው ሊጠበቅ ይገባ ነበር። በመሆኑም የስር ፍርድ ቤቶች ወል ለማሰረዝ ያቀረበ ክስ ወድቅ ማድረጋቸው በወጤት ደረጃ መሰረታዊ የህግ ስህተት የሌለበት ቢሆንም አመልካች አለኝ የሚሉትን ቀሪ ገንዘብ የመጠየቅ መብታቸው ግን ሊጠበቅ ይገባል። በዚህም ተከታዩን ወስነናል።

ወ. ሳ ኔ

1. በቤ/ገ/ክ የአሶሳ ዞን ከፍተኛ ፍረድ ቤት በፍ/መ/ቁ 10579 በ25/09/2008 ዓ/ም በዋለው ችሎት የሰጠው ብይን የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በፍ/ይ/መ/ቁ 07624 በ24/2/2009 ዓ.ም የሰጠው ትእዛዝ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት በፍ/ሰ/መ/ቁ 07939 በ5/05/2009 ዓ/ም የሰጠው ትእዛዝ በወጤት ደረጃ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት አይደለም በማለት አጽንተናል።
2. አመልካች ከተጠሪ ጋር አደረጉት ባሉበት የጋራ ሀብት በአንድ ወገን የመጠቅለል ወል ያልተከፈለኝ ያሉትን ብር 20,000 ስልጣን ባለው ፍርድ ቤት ክስ የማቅረብ መብታቸው ይህ ወሳኔ አያግዳቸውም ብለናል።
3. ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ። መዝገቡ ተዘጋ ወደ መ/ቤት ተመለሰ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ፍ